

ARAŞTIRMA

Serbest eczacıların elektronik bilgi kaynağı kullanımı

Erhan Öner Tığ¹, Gül Ayanoğlu Dülger², Seyhan Hıdıroğlu³, Hale Zerrin Toklu²

ÖZET: Dünya ilaç piyasasındaki ilaç sayısı ve çeşidinin artması nedeniyle günümüzde elektronik ilaç bilgi kaynaklarının kullanımı yaygınlaşmaktadır. Ancak bu elektronik bilgi kaynaklarının ülkemizde yaygın olarak kullanılıp kullanılmadığı, ne kadar sıklıkla kullanıldığı ya da hangi amaçlarla kullanıldıklarına yönelik yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı; eczacıların elektronik ilaç bilgi kaynaklarını hangi amaçlarla kullandıklarını ve bu kaynaklardan mesleki gelişim yönünden ne kadar yararlandıklarını belirlemektir. Çalışmamız İstanbul Anadolu yakasında Ataşehir, Kadıköy, Kartal, Pendik, Samandıra, Ümraniye ve Üsküdar bölgelerinde yerleşim gösteren 102 adet serbest eczanede, ankete katılmayı kabul eden eczacılar ile yapılmıştır. Bu amaçla eczacılara; demografik özellikleri, elektronik bilgi kaynakları konusundaki bilgi düzeyleri ve bu kaynakları eczanenin çalışma programı içinde mesleki uygulama kapsamında ne ölçüde kullandıklarını değerlendirebilmemizi sağlayacak açık ve kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Anketimize katılan 102 eczacının tamamı en az bir elektronik bilgi kaynağını eczanesinde bulundurmaktadır. Eczacılar bu bilgi kaynaklarını en çok hastalara ilaçları hakkında bilgi vermek amacıyla kullandıklarını söylemişlerdir. Eczacıların %51'inin bu elektronik bilgi kaynaklarını eczanelerinde ortalama 6-10 yıldan beri kullandıkları tespit edilmiştir. Bu eczacıların %99'u (n=101) mezun oldukları fakültelerinde de elektronik bilgi kaynakları konusunda eğitim almadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmada elektronik bilgi kaynaklarının yaygın olarak kullanılmasına karşın yeterince verimli kullanılmadıkları sonucuna varılmıştır. Elektronik ilaç bilgi kaynaklarının lisans eğitimi sırasında tanıtılması amacıyla eczacılık fakültelerinin eğitim programları içerisinde yer almasının sağlanması ve meslek içi eğitim programlarında da bu eğitimin pekiştirilmesi, bu kaynakların doğru ve verimli kullanımını sağlayarak eczanelerde yaygınlaşmasına katkıda bulunabilecektir.

ANAHTAR KELİMELER: elektronik bilgi kaynakları, elektronik veri tabanı, eczacı, eczane, ilaç

GİRİŞ

Günümüzde elektronik bilgi kaynaklarının kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Bugün birçok kamu ve özel kuruluş bu kaynakları kullanmaktadır. Eczacılar da mesleki ihtiyaçlarına daha kolay, daha doğru, daha sağlıklı ve daha hızlı çözümler bulmak için bu kaynakları kullanmaktadır.

Sağlık ve eczacılık bilişimi

Bilişim insanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişimde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin özellikle elektronik makineler aracılığıyla düzenli ve akla uygun bir biçimde işlenmesi ile uğraşan bilim dalıdır. Sağlık bilişimi, diğer adı ile Tıp bilişimi tüm dünyada giderek yaygınlaşan yeni bir bilim dalıdır.

Eczacılık bilişimi, hastaların tedavisinde kullanılan ilaçlarla ilgili bilgilerin etkin bir şekilde düzenlenmesi, analizi ve yönetilmesinde bilgi teknolojilerinin bütüncü bir araç olarak kullanılmasını hedefleyen bir bilim dalıdır. İlaç bilişimi olarak da bilinir (1).

İnternet, interaktif televizyon ve diğer iletişim araçları ile bilgiye ulaşma olanaklarındaki büyük artış ve sağlık bilgisinin kişilerin evine taşınması beraberinde sağlık sistemlerindeki değişiklikleri de getirmiştir ve bu değişimler devam edecektir. Hastalar bu araçları, hastalıkları konusunda araştırma yapmak, psikososyolojik gruplara katılmak, kişisel bakımları ve hekimleri ile karar verme sürecinde paylaşımda bulunabilmek gibi amaçlara yönelik olarak kullanılmaktadırlar (2).

KURUM

¹Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, İstanbul, Türkiye

²Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Farmakoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

³Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

İLETİŞİM

Gül Ayanoğlu Dülger

E-posta:

gdulger@marmara.edu.tr

Gönderilme:

28.07.2011

Revizyon:

20.09.2011

Kabul:

21.09.2011

İlaç bilgisi

İlaç literatürü çok geniş ve karmaşıktır. Hangi bilginin literatür olduğunu tanımlamak zordur. İlaç literatürü hızla büyümekte ve giderek karmaşıklaşmaktadır. Disiplinler ve meslekler arası niteliği nedeniyle, ilaçlarla ilgili bilgiler çok sayıda ve değişik alanlara yönelik dergilere dağılmıştır.

İlaçlarla ilgili klinik araştırma sonuçlarını içeren literatür oldukça fazladır ve giderek artmaktadır. Bu bilgilerin uygulayıcılar tarafından etkin olarak kullanılmasında birçok güçlükler vardır. Yığın halindeki ilaç bilgilerinin uzmanlarca derlenmesi özellikle bir gereklilik halini almıştır (1).

İlaç bilgi kaynakları

Boyutları baş döndüren bir hızla artan tıbbi bilgi ve tıbbi literatüre erişim sağlayan teknoloji de logaritmik bir şekilde gelişmektedir. İnternet kaynaklarının artması bilgiye erişim yöntemlerinde belirli bir değişim sağlamakla birlikte, ilaç bilgisi sağlama sürecini belirgin şekilde değiştirmiştir.

Eczacılar her gün değişik kesimlerden gelen ilaçlara ilişkin sayısız soruya yanıt vermek durumundadır. Bu bakımdan en kolay ve en çok bilineni seçmek cazip gelebilir. Ancak, bu yaklaşım yeni kaynakların gözden kaçmasına ve yeterli ölçüde bilgi sağlanamamasına neden olabilir (1).

Genelde, bilgi sağlamada en doğru yöntem; üçüncül literatür (başvuru kitapları, tam metin veritabanları ve derleme makaleler) ile başlayıp, ikincil literatür (indeksleme yapan ve yayın özeti veren veritabanları) ile devam eden ve sonunda birincil literatür (klinik araştırma makaleleri) ile tamamlanan aşamalı bir yaklaşımdır.

Bilgi kaynağı veritabanları

Ülkemizde eczanelerin bilgisayarla tanışmasında ilk adım eczane yönetimi yazılımları ile olmuştur. İlaç sayısının giderek artması, yapılan satışların anında muhasebeleştirilmesinin gerekliliği, kurumsal ve bireysel satışların çeşitlenmesi, farklı ilaç dağıtım kanallarından ilaç temini, stok kontrolü gibi faktörler eczaneye yönelik bu tür yazılımların üretilmesini gerektirmiştir. Ancak yazılım üreticisi firmaların, bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişime rağmen değişik nedenlerle uzun süre DOS tabanlı yazılımlarda direnmeleri ve sonradan ürettikleri WINDOWS tabanlı yazılımlar için yüksek bedeller talep etmeleri eczacının internet ile tanışmasını geciktirmiştir.

Günümüzde bu tür yazılım üreten firmaların sayıca artmasının bir sonucu olarak, eczacının farmasötik bakım hizmetlerinde kayıtlarının tutulmasına yönelik yararlanabileceği daha kaliteli eczane yönetimi yazılımları üretilmektedir. Eczacı bilgisayarlarına yüklediği bu yazılımlar sayesinde eczanesini uygun şekilde yönetebilmekte, hasta kayıtlarını tutabilmekte ve stok kontrolünü yapabilmektedir. Bu yazılımlar, bir yandan eczanedeki satışların anlaşılabilir kurumlara internet üzerinden fatura edilmesini sağlarken, diğer yandan anlaşılabilir ilaç dağıtım kanallarından ilaç siparişine olanak vermektedir.

Eczacı, eczacılık uygulamalarının her alanında ve tüm meslek yaşamı boyunca mesleki bilgisinin etkinliğini ve yeterliğini sürdürme sorumluluğunu taşımak zorundadır. Hastasının uygun ilacı doğru dozda ve biçimde almasını; onun ilaç ve diğer sağlık ürünlerinden ve tüm eczacılık hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanmasını sağlamak amacını gütmelidir. Bu görevini yerine getirirken en önemli yardımcısı yine bilgisayarı ve ona yüklediği mesleki bilgi kaynağı niteliğindeki güncel veritabanlarıdır. Bu tür veri tabanları içerdiği bilginin yoğunluğu nedeniyle eczacının bilgisayarına genelde bir CD-ROM ile yüklenir ve o ülkedeki ilaçlarla ilgili bilgilerin güncellenme gereksinimine göre belirli zaman aralıkları ile (örneğin birkaç günde bir, 3 ay, 6 ay veya 12 ayda bir) güncellenir. Bunların tüm dünyaca tanınmış önemli örnekleri ABD’de PDR-Physician’s Desk Reference, MicroMedex ve Almanya’da Rote Liste’dir. Hazırlanmalarındaki amaç başta hekim ve eczacılar olmak üzere tüm sağlık profesyonellerini ilaçlarla ilgili gereksinim duydukları doğru, tarafsız ve güncel bilgilere aynı platformda ve hızlı bir şekilde ulaştırmaktır. Bu tür bilgi kaynaklarının en önemli özelliklerinden biri, bilgisayar ortamında çalışan veri tabanı olarak hazırlandıkları için, interaktif yani etkileşimli olmalarıdır. Diğer bir ifade ile kullanıcının ulaşmak istediği bilgiye mantıksal sorgulama yaparak hızlı ve etkin bir şekilde ulaşmasını sağlarlar.

Eczacının elinde sınırlı bilgi içeren geleneksel ilaç rehberleri dışında yeterli başvuru kaynaklarının bulunmaması ve toplumun eczacıdan ilaç ve sağlık danışmanlığı hizmetini beklemesi düzenli olarak güncellenen Türkçe mesleki bilgi kaynaklarına olan gereksinimi arttırmıştır. Eczanelerde bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ve eczacının farmasötik bakım hizmetini sunmasında önemli bir araç haline dönüşmesi bilgisayar ortamında çalışan interaktif Türkçe bilgi kaynaklarına olan gereksinimi gündeme getirmiştir. Yukarıda ana hatları ile belirtilen koşullar gereği eczacılık sektörümüzün gündemine yeni yeni girmeye başlayan bu kaynaklar Türkiye’de üretilen, satılan ve kullanılan ilaç preparatları ile bunların içerdiği etken maddeler hakkında en güncel bilgileri içeren Türkçe veritabanlarından oluşmaktadır. İyi bir kaynak ilaçlar hakkındaki bilgilere ek olarak, eczacının farmasötik bakım hizmetini sunmasında gereksinim duyacağı diğer tüm bilgilere en kolay ve en hızlı şekilde ulaşmasını sağlayacak şekilde tasarlanmış olmalıdır ve bu veritabanlarında aranan bilginin kolayca bulunmasını sağlayan mantıksal sorgulama motorlarına sahip olmalıdır (3).

Elektronik bilgi kaynaklarının kullanımı eczanede zaman ve iş yükü açısından tasarruf sağlamaktadır. Eczanelerdeki ilaç kalem adedinin ve çeşidinin artması ile bunların isim ve miktarlarının takibi zorlaşmıştır. Bu zorluğa çözüm olarak günümüzde elektronik bilgi kaynakları kullanılmaktadır. Bu kaynaklardan yararlanılmaması halinde hasta izlenmesi, stok takibi, sipariş verilmesi gibi işlere ayrılan zaman uzun, ayrıca daha zor ve zahmetli olacaktır. Bu kaynakların kullanımı özellikle etkileşim, advers etkiler vb bilgilerin kontrol edilmesi sırasında da hata olasılığını azaltmaktadır.

Son yıllarda bu kaynakların çeşitlerinin artması ile eczacılar için birçok seçenek ortaya çıkmıştır. Ülkemizde bu yönde yapılmış kapsamlı bir araştırma mevcut değildir. Bu nedenle eczane eczacılarının elektronik bilgi kaynağı kullanımı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesine yönelik pilot bir araştırma planlanmıştır.

YÖNTEM VE GEREÇ
Serbest eczacıların elektronik bilgi kaynaklarını kullanımını araştırmayı amaçlayan anket çalışması Marmara Üniversitesi

Eczacılık Fakültesi bitirme ödevi olarak planlanmıştır. Anketler İstanbul Anadolu yakasındaki eczanelerde rastgele seçilmiş, ankete katılmayı kabul eden 102 eczacıyla 2011 Şubat-Mart ayları arasında yapılmıştır.

Çalışmaya katılan tüm eczacılara anketin yapılma amacı açıklanmıştır. Verilen cevapların herhangi bir yasal sorumluluk getirmeyeceği belirtilmiştir. Eczacılara soruları cevaplamak isteyip istemedikleri sorulmuş ve her eczacıdan ayrı ayrı onam alındıktan sonra anket formları yüz yüze görüşme şeklinde doldurulmuştur.

Anket toplam 20 soru içermektedir. Eczacının; demografik özellikleri, elektronik bilgi kaynakları ile ilgili bilgi düzeyi ve elektronik bilgi kaynağı kullanımıyla ilgili görüşlerini belirlemeyi amaçlayan açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan anket formu ekte verilmiştir (Ek 1). Çalışmadan önce 15 eczacıya uygulanmış ve validasyonu yapılmıştır.

İstatistiksel İncelemeler

Anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Windows 17.0 programı kullanılmıştır. İstatistik için 102 anket kullanılmıştır. Sorulara verilen cevaplara frekans analizi ve ki-kare testi yapılmıştır. $P < 0.05$ hata istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Anket yapmayı teklif ettiğimiz 127 eczacıdan 102'si (%80,31) teklifimizi kabul etmiştir. Ankete katılan 102 eczacının 63'ü (%61,8) erkek, 39'u (%38,2) kadındır. Eczacıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Elektronik bilgi kaynaklarının ülkemizde yaygınlaşması SGK'nın eczanelerle protokol imzalamasından sonra olmuştur. Ankete katılan eczacıların 52'si (%51) bu kaynaklardan 6-10 yıldır yararlandığını bildirmiştir. Beş yıl ve daha kısa süredir kullanan eczacı oranı %21 iken, 10 yıldan fazladır kullanan eczacı sayısı %28,4'tür.

Ankete katılan eczacıların hepsi elektronik bilgi kaynaklarını, hastaya ilacı ile ilgili bilgi vermek ve fiyat öğrenmek için kullandıklarını belirtmiştir. Eczacıların 97'si (%95) stok takibi yapmak için, 92'si (%90) kendini geliştirmek ve sektördeki yenilikleri takip etmek için, 79'u (%77) SUT, BUT takibi yapmak için de elektronik bilgi kaynaklarını kullanmaktadır (Şekil 1).

Eczacılara elektronik bilgi kaynaklarını hastalara hangi bilgileri verirken kullandıklarını sordüğümüzda aldığımız cevapların dağılımı; ilaç adı (100/102), ilaçla ilgili olası yan etkiler (97/102), besin etkileşimleri (94/102), ilaç etkileşimleri (92/102), ilaç dozu (71/102), kontrendikasyon (66/102), aç/tok alınması (58/102), ilacın kullanımı/uygulama şekli (57/102), ilacın saklama koşulları (57/102), ilacın kullanım süresi (46/102), uyuncun önemi (22/102) şeklinde özetlenebilmektedir (Şekil 2). Ayrıca eczacıların %77,5'i EBK'nın sağladığı bilgilerin mesleğinizi yapabilmek için yeterli olduğunu düşünmektedir.

Eczacıların beyanına göre en sık kullandıkları elektronik bilgi kaynakları Şekil 3'de gösterilmiştir.

Ki-kare analizi ile yapılan ölçümlerde yaş, cinsiyet, eczane bölgesi, mezun olunan üniversite ile elektronik bilgi kaynağı kul-

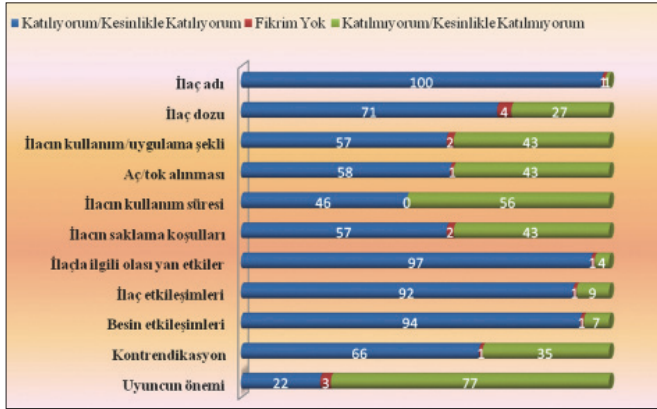
TABLO 1. Eczacıların sosyodemografik özellikleri

	SAYI (n=102)	YÜZDE (%)
YAŞ KATEGORİSİ		
20-29	15	14,7
30-39	39	38,2
40-49	29	28,4
50-59	15	14,7
60 ve üzeri	4	3,9
CİNSİYET		
Erkek	63	38,2
Kadın	39	61,8
ECZANE BÖLGESİ		
Ümraniye	10	9,8
Kadıköy	11	10,8
Üsküdar	24	23,5
Ataşehir	20	19,6
Kartal	13	12,7
Samandıra	11	10,8
Pendik	13	12,7
MESLEKİ DENEYİM SÜRESİ		
1-5	17	16,7
6-10	25	24,5
11-15	23	22,5
16-20	15	14,7
21-25	10	9,8
26-30	8	7,8
31-35	3	2,9
36-40	1	1

ŞEKİL 1. Elektronik Bilgi Kaynaklarını Kullanım Amacı Nedir? sorusuna verilen cevapların sıklara göre sayı olarak dağılımı (n=102).

lanım amacı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Diğer taraftan mesleki deneyimi 10 yıldan az olan eczacılar, fazla olan eczacılara göre elektronik bilgi kaynaklarının fonksiyonlarından daha fazla yararlanmaktadır ($p < 0.05$). Eczacıların hepsi hastaya bilgi vermek ve fiyat hesaplamak için elektronik bilgi kaynaklarından faydalanmaktadır. Eczacıların stok takibi için elektronik bilgi kaynaklarını kullanım oranına baktığımız zaman mesleki tecrübesi az olan eczacıların oranı daha fazladır. Eczacıların elektronik bilgi kaynaklarını kullanarak SUT, BUT takibi yapma oranları diğer öncül-lerin oranına göre düşüktür.

ŞEKİL 2. Elektronik Bilgi Kaynaklarını Hastalara Hangi Bilgileri Verirken Kullanıyorsunuz? sorusuna verilen cevapların şıklara göre sayı olarak dağılımı (n=102).

Eczacıların %99'u lisans eğitimi sırasında EBK kullanımına yönelik bir ders almadığını belirtirken, %84'ü bu konuda düzenlenecek bir eğitime katılacağını bildirdi.

TARTIŞMA VE SONUÇ

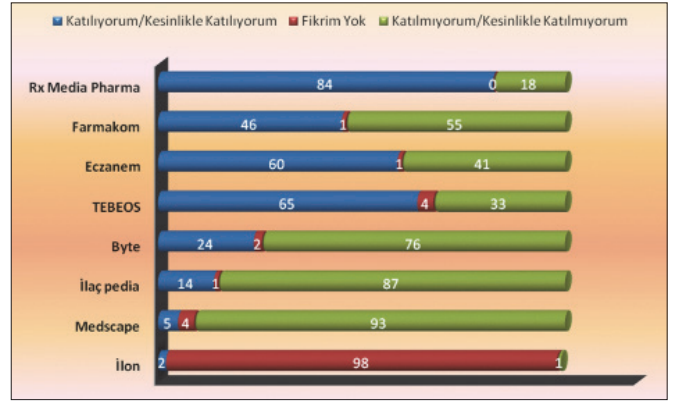
Çalışmamızda eczacıların elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili bilgileri değerlendirilmiştir.

Anketimize katılan eczacıların tamamı eczanelerinde en az bir elektronik bilgi kaynağı bulundurmakta ve bu kaynaklardan farklı alanlarda faydalanmaktadır. Diğer taraftan lisans eğitimi sırasında veya mezun olduktan sonra elektronik bilgi kaynakları ile ilgili eğitim alan sadece bir eczacı bulunmaktadır. Bu kaynaklarla ilgili eğitim alınmaması kaynakların öneminin ve bunlardan nasıl yararlanılabileceğinin yeterince anlaşılmadığını göstermektedir.

Lisans eğitimi sırasında elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili derslerin olmayışı, eczacıların eczanelerini ilk açtığı dönemlerde bu kaynaklardan yeterince faydalanamamasına neden olmaktadır. Örneğin eczanesini yeni açan bir eczacı eczanesine gelen hastaya ilaçları arasındaki etkileşimleri aktarmak istemekte, ama bu etkileşimlerden tam olarak emin olamadığı için hastaya bu bilgiyi aktaramamaktadır. Eğer bu eczacı lisans eğitimi sırasında elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili eğitim ya da ders alırsa hastanın ilaçları arasındaki etkileşimlere elektronik bilgi kaynağından kolaylıkla ulaşarak hastaya aktarabilir.

Görüşülen eczacıların tamamı elektronik bilgi kaynağı kullanmaktadır. Hatta bazı eczacılar bu sorumuza "elektronik bilgi kaynağı olmadan eczane olur mu?" yanıtını vermiştir. Bu sonuçlardan da anlaşıldığı gibi elektronik bilgi kaynakları eczanelerin vazgeçilmez bir parçasıdır. Özellikle 2005'te eczanelerin SGK ile anlaşmasının ardından elektronik bilgi kaynaklarının eczaneler için önemi artmıştır.

Eczacılara elektronik bilgi kaynaklarını ne sıklıkla kullanıyorsunuz? sorusuna aldığımız cevap neredeyse her eczanede aynıydı, eczacıların hepsi her gün en az bir kez elektronik bilgi kaynağına başvurmaktadır. Hatta sabah eczane bilgisayarlarını açtıklarında ilk olarak elektronik bilgi kaynaklarını açmaktadırlar. Akşam ecza deposuna ilaç siparişi verme sırasında

ŞEKİL 3. Eczacıların Kullandıkları Elektronik Bilgi Kaynakları (n=102).

elektronik bilgi kaynaklarına başvurmakta, siparişlerini yine bu kaynaklar aracılığıyla takip etmektedirler.

Eczacıların büyük bir kısmı elektronik bilgi kaynaklarını 6-10 yıldır kullanmaktadır. Bunun nedeni bu kaynakların ilk çıktığı zamanlarda fiyatlarının çok yüksek olması, aynı zamanda eczanelerde bunlara günümüzdeki kadar ihtiyaç olmaması diye düşünülebilir.

Elektronik bilgi kaynakları tüm sağlık profesyonellerinin ilaçlarla ilgili gereksinim duydukları doğru, tarafsız ve güncel bilgilere aynı platformda ve hızlı bir şekilde ulaşılması amacıyla hazırlanmıştır. Eczacılık mesleğinin uygulanması sırasında da mesleki bilginin güncellenmesi ve hastaya aktarılması sırasında elektronik bilgi kaynaklarının yararı kesinlikle çok büyüktür (3).

Eczacıların Elektronik bilgi kaynaklarını kullanım amaçları sıralamasında hastaya ilacı ile ilgili bilgi vermek, fiyat öğrenmek ilk sırada yer alırken, bundan sonrası stok takibi yapmak, kendini geliştirmek, sektördeki yenilikleri takip etmek ve Sağlık Uygulama Tebliği (SUT), Bütçe Uygulama Tebliği (BUT) takibi yapmak şeklinde sıralanmaktadır. Bu sonuçlar eczacıların en önemli ve vazgeçilmez yardımcılarının elektronik bilgi kaynaklarını olduğunu göstermektedir. Eczacılar elektronik bilgi kaynaklarını eczanenin işlerinin yürütmesi için etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. Elektronik bilgi kaynakları eczacıların ve eczane çalışanlarının iş yükünün hafiflemesine ve hastaya doğru güvenilir bilgi verilmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Ağ sayfası güvenilir ve doğru bilgiler veriyor olsa dahi, ulaşılan bilginin analizi ve bireyin durumuna (genel sağlık durumu, kullandığı diğer ilaçlar, hastalıkları vb.) uygunluğu konusunda doktor ve eczacının açıklamalarına gereksinim vardır. İlaçların kendi aralarındaki veya nutrasötiklerle ya da alkol / gıdalarla olan etkileşimleri, hastalıklara ve insan vücuduna etkileri konusundaki temel bilgilere en az dört ya da beş yıl üniversite ve pratik eğitim almış bir sağlık uzmanı olan eczacı sahiptir. İlaçlar konusunda deneyimlidir ve kullanılacak ilaçlardan en iyi şekilde yararlanılmasına yardımcı olacak kişidir (4).

The use of electronic information resources by community pharmacists

ABSTRACT: The use of electronic information resources (EIR) on drugs are increasing in parallel to the increasing number and type of drugs on the market. However, in Turkey, we did not encounter any study investigating the prevalence and the use of electronic information resources in drug market. Thus, the aim of our study was to determine the purpose of using drug related EIR and the benefits provided by this process.

Our study was performed with 102 pharmacists in the districts of Atasehir, Kadiköy, Kartal, Pendik, Samandira, Umraniye and Uskudar, who accepted to participate in the present study. The questionnaire consisted of questions about their demographic characteristics, level of knowledge about EIR and the frequency of their use of EIR.

All of the pharmacist who participated in the study were using at least one EIR and %51 were using it for 6-10 years. Ninety nine percent of pharmacists (n = 101) reported that they did not receive any training on electronic information resources during their years in the school of Pharmacy. The pharmacist reported that they were using EIR mostly to give information to their patients.

According to the present study, in the pharmacies EIR is used widely but not efficiently. We believe that the education programs in pharmacy schools should include lectures about the EIR on drugs and postgraduate training programs can be organized in cooperation with the marketing companies.

KEY WORDS: electronic information resources, electronic database, pharmacist, pharmacy, drug

Eczacılar hastalara elektronik bilgi kaynaklarından faydalanarak; ilaç adı, ilaçla ilgili yan etkileri, besin etkileşimleri ve ilaç etkileşimleri gibi önemli konuları söylemektedirler. Eczacıların bu konularda elektronik bilgi kaynaklarına başvurmasının nedeni bu kaynakların güvenilir, hızlı erişilebilir ve anlaşılır olmasıdır. Eczacılar bu kaynaklar olmasa özellikle ilaç etkileşimleri ve besin etkileşimleri konusunda hastaya bilgi verirken sorun yaşayabilir.

Eczacıların %99'u elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili eğitim almamıştır. Ancak %84'ü bu konuda yapılacak bir eğitime katılacağını belirtmiştir. Lisans eğitimi sırasında bu kaynakların tanıtımı/kullanımına yönelik uygulamalar yapılabilir (2008 yılından beri Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde

Akılcı İlaç Kullanımı dersinde ve uygulama eczanesi stajında bazı kaynakların kullanımı ile ilgili bilgi verilmektedir) ya da bu kaynakları pazarlayan firmalarla iş birliği yapılarak mezuniyet sonrası eğitim programları düzenlenmesi kaynak kullanımının yaygınlaşmasına katkı sağlayabilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın bitirme ödevi olarak gerekli izinlerin alınmasında bizden desteğini esirgemeyen dekanımız Prof. Dr. Sevim Rollas'a, anketlerin serbest eczanelerde yapılmasındaki katkılarından dolayı Kadıköy Sağlık Grup Başkanlığı sorumlu eczacısı Ecz. Çiğdem Engin'e, anketlerin uygulanma aşamasında yardımcı olan Ediz Gümüsel, İrem Özdoğan, Orhun Durmuş'a teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. İlhan D. Elektronik Bilgi Kaynaklarının Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Eczanelerde Kullanımı. Danışman: Prof. Dr. Bülent Gümüsel. H Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakoloji Programı Mezuniyet Projesi, 2010
2. Health and Health Care 2010. The Forecast The Challenge. Editors: Grosel C, Hamilton M, Koyano J, Eastwood S. Jossey - Bass Publishers, Princeton, NJ, 2003.

3. Üstünes L. Eczanelerde Bilgisayar ve İnternetten Yararlanım. TEB Meslekiçi Eğitim Dergisi 2001; 1:46-52.
4. Canadian Pharmacists Association. "Looking for Health Answers Online". <http://www.cdnpharm.ca/cphanew> Erişim: 17. 05. 2011.

EK -1**ECZACILARIN ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAĞI KULLANIMININ ARAŞTIRILMASI**

Anketörün dikkatine: Çoktan seçmeli sorularda cevabın başındaki kutuya (X) işareti koyarak, açık uçlu sorularda ise yanıtı ilgili ayrılan yere yazarak cevaplayınız.

“Bu anket, Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğrencilerinin bitirme ödevi içindir. Katılımınız sadece bu amaca hizmet edecektir ve size herhangi bir sorumluluk yüklememektedir; endişe duymanıza gerek yoktur.”

Kod :.....

Tarih :.....

1.Eczanenin bulunduğu bölge.....

2.Cinsiyeti: Kadın Erkek

3.Yaşınız?.....

4.Hangi Eczacılık Fakültesinden mezun oldunuz?.....

5.Mezuniyet sonrası mesleki eğitiminiz:

Yüksek lisans Doktora Sertifika programı Diğer Hiçbiri

(Alanınız :.....)

6.Mesleki deneyiminiz...

İlaç firması Hastane eczanesi Diğer..... Hiçbiri

7.Ne kadar süredir serbest eczacısıyorsunuz?.....

8.Fakülte eğitiminiz sırasında elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili eğitim/ders aldınız mı?

Evet Hayır

9. Fakülte eğitiminiz sonrası bilgi kaynaklarıyla ilgili eğitim/ders aldınız mı?

Evet Hayır

10.Eczanenizde elektronik bilgi kaynaklarını kullanıyor musunuz ? Cevabınız hayır ise 15. soruya geçiniz.

Evet Hayır

11. Elektronik bilgi kaynaklarını ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

- Her zaman (Haftada bir veya daha fazla)
 Sıklıkla (15 günde bir)
 Nadiren (Ayda bir kez)
 Çok ender (Yılda birkaç kez)
 Hiçbir zaman

12.Bu elektronik bilgi kaynaklarını kaç yıldır kullanıyorsunuz?.....

13-15. soruları aşağıdaki önermeye göre cevaplandırınız.**(5) Kesinlikle katılıyorum (4) Katılıyorum (3) Fikrim yok (2) Katılmıyorum (1) Kesinlikle katılmıyorum**

13. Elektronik bilgi kaynaklarını kullanma amacım:

a) Hastaya ilacı ile bilgi vermek	5	4	3	2	1
b) Kendimi geliştirmek için	5	4	3	2	1
c) Sektördeki yenilikleri takip etmek için	5	4	3	2	1
d) Stok takibi yapmak	5	4	3	2	1
e) Fiyat öğrenmek/hesaplamak	5	4	3	2	1
f) SUT, BUT takibi	5	4	3	2	1
g) Diğer (.....)	5	4	3	2	1

14. Elektronik kaynaklara hastalara aşağıdaki bilgileri verirken başvururum:

a) İlaç adı	5	4	3	2	1
b) İlaç dozu	5	4	3	2	1
c) İlacın kullanım/uygulama şekli	5	4	3	2	1
d) Aç/tok alınması	5	4	3	2	1
e) İlacın kullanım süresi	5	4	3	2	1
f) İlacın saklama koşulları	5	4	3	2	1
g) İlaçla ilgili olası yan etkiler	5	4	3	2	1
h) İlaç etkileřmeleri	5	4	3	2	1
i) Besin etkileřmeleri	5	4	3	2	1
j) Kontrendikasyon	5	4	3	2	1
k) Uyuncun önemi	5	4	3	2	1
l) Diğer (.....)	5	4	3	2	1

15. Aşağıdaki elektronik bilgi kaynaklarından hangilerini kullanıyorsunuz?

a) Rx MediaPharma	5	4	3	2	1
b) Farmakom	5	4	3	2	1
c) Eczanem	5	4	3	2	1
d) TEBEOS	5	4	3	2	1
e) Byte	5	4	3	2	1
f) İlaçPedia	5	4	3	2	1
g) Medscape	5	4	3	2	1
h) Diğer (Açıklayınız).....					

16. Sizce elektronik bilgi kaynaklarının sağladığı bilgiler mesleğinizi yapabilmemiz için yeterli mi?

 Evet Hayır

17. Sizce elektronik bilgi kaynaklarında başka neler olmalı?

18. Elektronik kaynaklara nasıl ulaşabileceğinizi biliyor musunuz? a) Evet b) Hayır

19. Elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili eğitim yapılırsa katılır mısınız? a) Evet b) Hayır

20. Yorumlarınız/Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

.....

Ankete katıldığınız için teşekkür ederiz.